

שמואל צבי זצ"ל

שהקיפו. כעמיתו הגדול ברדיבסקי, שגם הוא הניח לבסוף את ידו מקסמי אירופה והשקיע את עצמו בעומקה של היהדות — הפך גם ש. צ. זצ"ל את העבר למקור חיים. מעתה הוא צולל בתורת ח"ן הזוהר, החסידות הבעש"טית ורב נחמן מברצלוב — ולא לשם בדיקת רזי המסתורין, אלא לשם העלאת ערכי חיים. ואין הוא מסתפק בשבילי המיסטיקה, אלא מעמיק חקר גם בדרכי ההגיון של ההלכה והמשפט ומבהיר את דעותיו על יחסי האמונה והפילוסופיה של ימי הביניים. מעתה הוא מוציא ספר אחר ספר: על תקומת הנצרות, על הרמב"ם, על ר' יהודה הלוי, על ר' חסדאי קרשקש, על עקרונות ההיסטוריה היהודית, על המיסטיקה, על הבעש"ט ור' נחמן מברצלוב, ומסות חשובות על אישים שונים. עם זה התלבט גם בבעיות אקטואליות. שני עולמות בנפשו, החיים בתפיסה אחת ובהרמוניה שלמה. ומחאה עזה מעוררים בו מעשים שיש בהם כדי "לקעקע את הבירה" — את היהדות.

מפליא היה כוח התמדתו בלימוד ובכתיבה וכוחו לחיות בפרישות רוחנית משך עשרות שנים. עם זה יש להצר על שלא הוציא את כל עצמו מן הכוח אל הפועל.

זר נשאר לרוב אנשי סביבתו, שלא כולם השכילו לתפוס את כבשונו לפי הנגלה שלו. הורגש שבתוך שתיקתו סוערה בו מחשבתו, גועש לבו החם.

חלום חייו היה לעלות לישראל ולהכות בה שרשים. אך כוחות נפשו לא הספיקו להגיע לחרוג מתחמומו, כי חשש שמא על ידי כך יסתום את הגולל על המגיעים לעבודתו — והוא דחה וחזר ודחה את עליתו. בינתיים חלה במחלה קשה. לאחר שני ניתוחים החליט, חרף כל אזהרות הרופאים, לעלות מיד לישראל. ובהרהרם עוד נוססה בו אמונה שעוד יספיק להתערות בארץ, ובהתרוממות רוחו קיזה לערות עוד את חזיוני רוחו בכתב. אבל משאלתו לא ניתנה לו. מכאוביו רבו והוא הוציא את נשמתו בבדידות ובצער.

עזריאל אזרי

תחילת פעולתו הספרותית של ש. צ. זצ"ל היתה רשימתו "קולטורה עברית — קולטורה לאור מית", שנדפסה ב"הדור השבועי של פרישמן, בתרס"א. בה התווכח עם ד"ר ש. ברנפלד, אחד מקובעי ההלכה בספרותנו בימים ההם, וברשימותיו הנוספות באותו השבועון על שטינגר וניצשה רכש לו מקום כבוד. פרישמן, שחתר בתקופה זו לגלות כוחות יצירה, שמח מאד להופעתו.

באותה תקופה רבתה השפעתו בחבורה החור' למת שהתלקטה מסביב לפיארברג הצעיר. בויכוחים העזים שנמשכו כמה חדשים, הסתער זצ"ל על שפינוזה בגלל יחסו לקולא כלפי הנצרות, התנגד דותו לרמב"ם ולספר "הזוהר", והשיג השגות על "המרכז הרוחני" של אחד העם והתחומים הצרים שתחם לספרות העברית. הוא תבע לפתור גם את בעית "צרת היהודים", ולא רק לנצור את רוחו; ודרש להשפין בספרות העברית את ערכי היופי שבספרות העולמית. לבו נמשך אחרי גורדוי בויכורו חו עם אחד העם בדבריו על הציונות הגדולה, המציבה לפניו מגמות סוציאליות מקיפות.

אחרי מות פיארברג, עבר ש. צ. זצ"ל לזיטומיר וכתב בפסידונימין שונים בעתונות העברית והיהודית. היה פעיל בארגון ההגנה העצמית ונפצע קשה בעמדו בראש המתפרצים היהודים בשעת רציחת הסטודנט הרוסי בלינוב שהגן על היהודים. משגור פא עבר לוורשא ועבד במערכת "הצפירה", משך שנתים היה גם העורך למעשה של העתון "דער טעלעגראף".

עם צאתו (1912) לארצות הברית ביקש להקים שם במה ספרותית, כדי לעודד את המחנה העברי, אך נחל אכזבה מרה, כשנתקל בהתנגדותה של חבורת "אחיעזר" שהתעתדה אז להוציא את "התורן" בעריכת ר. בריינין וחששה לפירור כוחו תיה המועטים. אכזבה זו שבאה לו דוקה מצד החבורה העברית, שממנה ציפה לעידוד ולסיוע, הניעהו לעבור לאכסניות שונות בידיש. ועם זה הוסיף לפעול בשבועון שלו "דאס ווארט" ובסידרת החוברות הזוטות "אהלים" שהוציא מזמן לזמן. לסוף פרש לפינתו, שקע בנבכי המקורות העתיקים והזיר את עצמו מכל השאון המילולי